

muzeum
náchodska

ARCHEOLOGIE

➤ Archeologie na zámku

Letošní druhé číslo Náchodských muzejních novin není oproti zvyklostem věnováno žádné probíhající výstavě, nýbrž jedné odborné disciplíně, archeologii. Seznamuje čtenáře s archeologickými aktivitami Muzea Náchodska a dává – věříme – nahlédnout za obvykle zavřené dveře konzervátorských dílen. Původně měly noviny vyjít u příležitosti Mezinárodního dne archeologie (již tradičně třetí říjnovou sobotu, letos 17. X. 2020) a doprovodit naši souběžně pořádanou archeologicko-konzervátorskou výstavu v Broučkově domě, plánovanou na 9. X.–15. XI. 2020.

Výstava měla přiblížit cestu předmětu od nálezu až po vystavení ve vitríně. Každý z nás už někdy procházel kolem archeologického výzkumu a zvědavě nahlížel, jestli i on neobjeví poklad. Výzkum v terénu však tvoří jen zlomek práce při záchraně kulturního dědictví. Po vyzvednutí se nálezy zabalí a odvezou k dalšímu zpracování. Výsledek lze spatřit až na výstavě či v expozici, kde jsou předměty již odborně ošetřeny.

Druhá vlna koronavirové pandemie muzea a další paměťové instituce návštěvníkům uzavřela podobně jako vlna první na jaře. Znovu připomenula, jak je důležité mít plán B. Den archeologie tak slavíme jen na našem facebookovém profilu, kde jsme připravili videoprůvodce zpracování keramických nálezů ze záchraných archeologických výzkumů. K vyzvednutí jsou rovněž stoprocentně bezpečně balíčky s brožurou Poznej práci archeologa a dalšími překvapeními.

Nyní již dejme slovo archeologovi, který představí největší aktuálně probíhající muzejní výzkum:

V průběhu září 2020 se naplno rozběhla revitalizace zámeckého kopce

v Náchodě. Investorem akce je Národní památkový ústav. Součástí projektu je stabilizace svahů, obnova sítě stezek, parkové úpravy, rozsáhlé – na základě odborných diskusí naštěstí snad poněkud redukované – kácení dřevin a opětovná výsadba. Během prováděcích prací probíhá záchraný archeologický výzkum, který ve spolupráci s Centrem terénní archeologie Univerzity Hradec Králové provádí Muzeum Náchodska. V našem muzeu budou následně uloženy i veškeré získané archeologické nálezy.

Záchraný archeologický výzkum byl zahájen na tzv. vysokých šancích u hlavní brány do zámku, kde projekt počítal s plošným snížením terénu asi o půl metru. Z veduty Mathiase Gerunga z let 1536–1537 je patrné, že se v těchto místech nalézalo předsunuté opevnění, které zachytila drobná sondáž již v roce 1983. V uvedené lokalitě archeologové vytyčili několik sond, které objevily přítomnost kamenné bašty s průměrem cca 13 metrů a silou zdiva kolísající v rozmezí 1,2–1,5 metru. Základová spára této stavby byla zjištěna v hloubce cca 2,3 metru od úrovně současného terénu.

V návaznosti na nové poznatky na lokalitě proběhl geofyzikální průzkum, který zajistili pracovníci Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity. Podařilo se jim lokalizovat další kamenné struktury, a tím i celý rozsah stavby.

Zjištěné pozůstatky předsunutého opevnění, jehož vznik můžeme klást na přelom 15. a 16. století, budou nyní dalším archeologickým výzkumem odhaleny v celém jeho rozsahu a prezentovány návštěvníkům zámeckého kopce.

Sixtus Bolom-Kotari – Jan Košťál

Výřez veduty Mathiase Gerunga. Nalezené předsunuté opevnění, od kterého vede most přes příkop, v němž je dnes vestavěn úřednický trakt, skrz který se vstupuje do zámku.

Geofyzikální průzkum lokality

➤ V konzervátorské dílně

Muzeum Náchodska získalo v letošním roce zásluhou dvou externích spolupracovníků do sbírek depot z pozdní doby bronzové (cca 800 př. n. l.). Skládal se ze čtrnácti bronzových sekerek, bronzového kopí a jednoho bronzového nálitku (nedodělkou). Byl nalezen uprostřed lesa na katastrálním území Dolní Radechová za pomoci detektorů kovu. Po vyzvednutí pracovníky muzea a základní dokumentaci putovaly nálezy na Univerzitu Hradec Králové ke konzervaci pod vedením Mgr. Evy Schimerové.

Konzervaci předchází pečlivá prohlídka povrchu předmětů pod mikroskopem, aby se zjistilo, jestli na povrchu nejsou například zbytky provázků, tkanin, dřeva nebo jiných organických materiálů. Následuje fotografická dokumentace stavu předmětu před konzervací a příprava postupu konzervace.

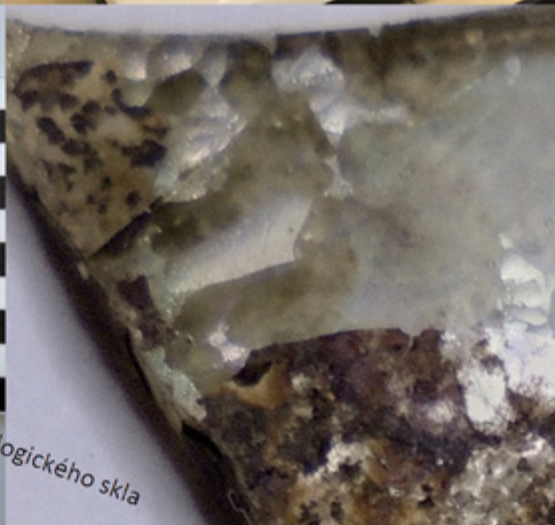
První fází samotné konzervace je čištění, které se vždy provádí pod mikroskopem. To je důležité jednak kvůli tomu, aby nedošlo k poškození povrchu předmětu, jednak jsou lépe vidět různé výzdobné prvky nebo zkorodovaná místa. K čištění lze použít kartáčky, štětce, ale také skalpely nebo ultrazvukovou jehlu. Vhodný nástroj volíme dle stavu předmětu. Zamýšlený postup se mění na základě nových objevů. Můžeme nečekaně odhalit výzdobu nebo otisky – třeba textilií. V hrobech se objevují i kovové nálezy s otiskem lidské kůže. V tulejích kovových zbraní někdy nalezneme kusy dřeva. Toto všechno musí konzervátor zohlednit, aby z daného předmětu zjistil maximum informací. K většině klíčových zjištění dochází právě při konzervaci, protože

nikdo jiný se na předmět nedívá při mnohonásobném zvětšení a po tak dlouhou dobu.

Po vyčištění se musí předměty ještě zbavit chloridů, které jsou nejčastější příčinou jejich koroze. Metod je více, ale nejčastěji se využívá lázně demineralizované vody, která může být zahřívána, aby se proces urychlil. Průběžně provádíme chemické měření hladiny chloridů, aby bylo patrné, jak postupuje jejich odstraňování. Na závěr se předměty vysouší v sušárně. Závěrečná úprava se provádí zalakováním, případně zavoskováním. Opět se předmět fotograficky dokumentuje, aby byl doložen eventuální rozdíl, jak vypadal před konzervací a po ní. Kovové předměty se ukládají do boxů s těsněním, které udržují stálou relativní vlhkost. Ta by u kovů s aktivní korozí neměla překročit dvacet procent. Každý materiál má ale depozitární podmínky jiné.

Závěrečným úkolem konzervátora je napsat zprávu, ve které přesně popíše postup konzervace včetně toho, jaké chemické látky byly na předmět aplikovány. Pokud by někdo prováděl rekonzervaci nebo by z důvodu analýzy potřeboval konzervační nátery odstranit, bude vědět, jak má postupovat. Ve zprávě se dále píše o zjištěních, ke kterým konzervátor dospěl. Zpráva rovněž navrhuje depozitární režim a také frekvenci případných kontrol, zda je předmět v pořádku. Celý tento proces je nutné detailně dokumentovat i proto, že nálezy ukládáme do muzea nejen pro nás, ale pro všechny následující generace archeologů, konzervátorů a návštěvníků.

Eva Schimerová – Jan Košťál

Restaurování skla

Skleněné předměty nás obklopují každý den. Sklo nebylo takto dostupné vždy. Podobně jako v době 13. století, kdy se na našem území začalo vyrábět, nejsou dnes jeho nálezy při archeologickém výzkumu příliš pravděpodobné. Důvodem, proč sklo málo nacházíme, je nízké množství vyprodukovaného zboží a jeho křehkost spojená s tenkostí materiálu. Přesto ve vitrínách muzeí můžeme skleněné předměty vidět. Většinou jsou nekompletní, rozbité a jejich původní barvy již nelze vinou korozních vrstev na povrchu rozeznat.

Právě s ohledem na korozní povrchové vrstvy vyžadují skleněné fragmenty péči už od chvíle, kdy je při výzkumu poprvé spatříme. Křehká zkorodovaná archeologická skla potřebují speciální způsob vyzvednutí ze zeminy a uložení. Vysychání musí být minimální, v ideálním případě je dobré začít konzervovat skla ještě vlhká. Zkorodovaná zkřehlá skla je možné transportovat se zeminou, která se odstraní až v laboratoři. V terénu se tak ještě vlhké sklo zabalí do neprodyšného a pevného obalu a dopraví do konzervátorské dílny.

Po převzetí předmětů provede restaurátor průzkum a vyhodnotí jejich stav. V souvislosti se zjištěnými informacemi stanoví restaurátorský záměr a navrhne optimální postup restaurování. Při restaurování skla se korozní vrstvy neodstraňují, neboť bychom tak přišli o původní část skloviny a v ní uchované informace o povrchu, rozměrech a výrobě. Z povrchu je potřeba před konzervací jen odstranit nečistoty. Usazené nečistoty odstraňujeme mokrou cestou jemnými kartáčky, štětcem a vatovými tyčinkami. Povrch je pak zapotřebí konzervovat, jde o jeho zpevnění a zabránění odpadávání šupinek

korozních vrstev. Správná volba konzervačních prostředků a lepidel se při ošetření skla ukazuje jako značně problematická. Naprosto nevhodná jsou kyanoakrylátová lepidla (vteřinová), která po velmi krátké době žloutnou a křehnou. V současné době se jako nejvhodnější pro konzervaci a lepení jeví používání akrylátových pryskyřic. Ke konzervaci používáme desetiprocentní a k lepení dvacetiprocentní roztok.

Málokdy je nádoba dochována v kompletním stavu, většinou se jedná o fragmenty. Lepení do původní podoby pak vyžaduje vzhledem k tenkým hranám u lepených spojů značnou šikovnost a trpělivost. Jako pomůcku můžeme využít speciální lepicí pásku nastříhanou na proužky. Páskami připevníme střepy ve správném pořadí a na hrany střepů nanese lepidlo. Po vytvrdnutí se pásky a přetoky odstraní. S velkou pravděpodobností se nádobu nepodaří slepit celou, a tak je zapotřebí zajistit její stabilitu pomocí plexisklového kříže vyrobeného na míru. Pokud není sklo prozatím vystaveno, jednotlivé skleněné předměty ukládáme do polyethylenových sáčků nebo boxů. Části nádob nebo zrekonstruované nádoby je vhodné umístit do plastového boxu s podložkou z PE pěny vytvarované na míru.

Do sbírek našeho muzea bylo z archeologických nálezů doposud získáno archeologického skla velmi málo. Převážně se pak jedná o sklo mladšího data výroby, ploché sklo a u starších nálezů pouze o fragmenty. Nezbývá nám než doufat ve stavební činnost spojenou s archeologickými průzkumy s větším množstvím skleněných nálezů.

Veronika Fišerová

Krátce z muzea

Prázdniny v Polici nad Metují se nesly v duchu nočních komentovaných prohlídek kláštera a blízkého okolí. Spolu s historikem Mgr. Janem Tůmou si zájemci jen za svitu ručních svítidel prošli hřbitov, klášter a kostel. Vzhledem k velkému zájmu ze strany veřejnosti a naplněné kapacitě všech tří termínů plánujeme noční prohlídky uspořádat také v příštím roce.

Reaktivace Pevnosti Dobrošov pokročila. V podzemí probíhají práce na nové elektroinstalaci a intenzivně se pracuje také na novém návštěvnickém centru. Na objektu N-D-S 72 Můstek se betonuje make-ta pancéřového zvonu a v objektech N-S 78 Polsko a N-D-S 73 Jeřáb došlo k osazení maket střílen pro dvojkulometry. Ze střechy srubu Jeřáb byla odstraněna nepůvodní vrstva betonu, čímž se objektu vrátil autentický tvar. Při diskusích s investorem stavby pro-sazujeme i další památkově citlivější varianty prováděných úprav.

Letní velkou výstavu Ztracená podkova zimního krále, týkající se nejen stinných stránek třicetileté války na Náchodsku, ale i každodenního života v 17. století, provázely příznivé ohlasy veřejnosti. Během tří měsíců ji zhlédlo několik tisíc návštěvníků. Otevření doprovázel celodenní program plný ukázek dobových vojenských jednotek pochodujících Náchodem, komentovaných prohlídek obou částí výstavy a dílniček pro děti.

Muzeum Náchodska připravilo v prvním srpnovém týdnu doprovodný program k Jiráskovu Hronovu. S členkami Společnosti bratří Čapků jsme zorganizovali hned dvě akce věnované Aloisi Jiráskovi. V úterý 4. srpna se uskutečnila procházka

s patnácti zájemci na místa spisovatelova mládí. Ve čtvrtek 6. srpna jsme se v jeho domku sešli ke společnému předčítání ze Starých pověstí českých. Dámy ze Společnosti bratří Čapků měly připraveny zkrácené verze vybraných pověstí s hudebním doprovodem ředitele Základní umělecké školy Hronov a jeho kolegyně. Samotný Jiráskův rodný dům mohli zájemci navštívit v prodloužené otevírací době včetně pondělka. Této příležitosti využila rovněž vnučka Josefa Čapka, která nám v návštěvní knize zanechala potěšující vzkaz.

Doprovodný program jsme připravili také k výstavě Káva jako intuitivní médium. Se zájemci všech věkových kategorií se hronovská výtvarnice a autorka výstavy Hana Rummelová alias Mogedyby Woa sešla v kavárně Pod křídly anděla. Spolu s muzejními edukátorkami je seznámila s intuitivní technikou tvorby – malováním kávou. Workshop proběhl během tří srpnových dopolední. Účastníci si po několika hodinách tvorby odnesli vlastní zalaminovaný obrázek a pexeso s autorčinými motivy. Zájem o uměleckou kreativní činnost reflektovalo naplnění kapacity počtu návštěvníků na všech termínech.

Prázdninovou sezónu jsme zakončili vycházkou po bojišti bitvy u Náchoda v roce 1866 a místě tzv. dobenínského sněmu z roku 1068, kterou připravil Mgr. Jan Tůma. S jednadvaceti účastníky jsme prošli přibližně desetikilometrovou trasu z Václavic do Náchoda. Exkurze se zúčastnil i Zdeněk Jánský, autor mnoha publikací o historii náchodského regionu, díla o prusko-rakouské válce nevyjímaje.

Muzeum Náchodska 2021

Broučkův dům – stálá expozice

Masarykovo náměstí 18, 547 01 Náchod

Otevírací doba: leden–březen: pátek–neděle 9.00–12.00, 13.00–17.00, možnost telefonického objednání i na jiný den; duben–prosinec: úterý–neděle 9.00–12.00, 13.00–17.00; o letních prázdninách otevřeno také v pondělí

Výstavy: **Betlémy** (27. XI. 2020–10. I. 2021), **Kdo si hraje, nezlobí** (20. V.–26. IX. 2021), výstava hraček se zaměřením na výrobky Kovodružstva Náchod; **Výstava sbírkového oddělení – nové přírůstky v muzeu** (5. XI. 2021–9. I. 2022)

Výstavní síň Náchod

Tyršova ulice 247, 547 01 Náchod

Otevírací doba v době výstav: úterý–neděle 9.00–12.00, 13.00–17.00; o letních prázdninách otevřeno také v pondělí

Výstavy: **Příběhy rodu Landsbergerů** (5. II.–21. III. 2021), vernisáž 4. II. v 17.00; **Náchodské výtvarné jaro – autorská výstava spolku AMAG** (2. IV.–2. V. 2021), vernisáž 1. IV. v 17.00; **Kdo si hraje, nezlobí** (20. V.–26. IX. 2021), vernisáž 20. V.; **Náchodský fotografický podzim** (8. X.–7. XI. 2021), vernisáž 7. X. v 17.00; **Vánoční výstava** (26. XI. 2021–16. I. 2022), vernisáž 25. XI. v 17.00

Stará radnice – ředitelství muzea

Masarykovo náměstí 1, 547 01 Náchod

Akce: **Masopustní dílna**, vstup zpoplatněn; **Velikonoční dílna** (20. III. 2021), vstup zpoplatněn; **Hravé muzejní odpoledne** (20. V. 2021, 13.00–20.00), vstup zdarma; **Mezinárodní den archeologie** (16. X. 2021), vstup zdarma; **Vánoční dílna** (27. XI. 2021), vstup zpoplatněn

Každá první středa v měsíci od 17.00 **Muzejní sedánek** (beseda na rozličná témata), přednášková místnost, vstup zdarma

Pevnost Dobrošov

Dobrošov u Náchoda, 549 21 Česká Čermná

Z důvodu rekonstrukce pevnost uzavřena – předpokládané otevření na podzim 2021

Výstava: **Opevnění na Náchodsku tehdy a dnes**

(1. XII. 2020–11. I. 2021) – výstava ve vestibulu Krajského úřadu v Hradci Králové

Jiráskovo divadlo a museum

Nám. Čs. armády 500, 549 31 Hronov

Otevírací doba během konání výstav: úterý–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00, v rámci prohlídek divadla a na objednání

Výstavy: **Šablony: příběh obrazu vrstva za vrstvou** (4. VI.–5. IX. 2021), výstava streetartového umění, vernisáž 3. VI. v 17.00

Jiráskův rodný domek

Jiráskova ulice 90, 549 31 Hronov

Otevírací doba: duben–květen: pátek–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00; červen–září: úterý–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00; říjen: pátek–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00

Výstavy: **Od popelce do Velikonoc** (17. II.–4. IV. 2021) – program k lidovým tradicím vztahujícím se k období pústu (na objednání)

Akce: **Velikonoce v Jiráskově rodném domku, Vánoce v Jiráskově rodném domku**

Klášteř Police nad Metují

Komenského náměstí 1, 549 54 Police nad Metují

Otevírací doba: květen: pátek–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00; červen–září: úterý–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00; říjen: pátek–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00; mimo otevírací dobu je možné prohlídku telefonicky objednat

Výstavy: **Za poklady baroka** (7. V.–31. X. 2021), vernisáž 6. V. v 17.00

Stará škola Dřevěnka

Hvězdecká ulice 15, 549 54 Police nad Metují

Otevírací doba: květen: pátek–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00; červen–září: úterý–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00; říjen: pátek–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00; mimo otevírací dobu je možné prohlídku telefonicky objednat

Výstavy: **Kraslice** (19. III.–4. IV. 2021), úterý–neděle 9.30–12.00, 13.00–17.00, vernisáž 19. III. v 17.00; **Obchůzkové postavy** (19. XI. 2021–9. I. 2022), vernisáž 19. XI. v 17.00

Akce: **Velikonoce v Dřevěnce, Noc kostelů, Festival zážitků** – více na webu muzea

Náchodské muzejní noviny 2 | 2020

Registrováno MK ČR pod číslem E 21910

Vydává: Muzeum Náchodska, Masarykovo náměstí 1, 547 01 Náchod,

tel. +420 491 423 248, e-mail: info@muzeumnachodska.cz, www.muzeumnachodska.cz

Muzeum Náchodska je příspěvkovou organizací zřizovanou Královéhradeckým krajem

Editoři: Sixtus Bolom-Kotari, Andrea Kösslerová, Mariana Poláková

Grafický design: Kateřina Kesslerová, ilustrace: Kateřina Šichanová

ZDARMA

